

Pelastakaa Lasten lausunto koskien luonnosta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta (perheenyhdistäminen)

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/1960/2024

1. Millaisia näkemyksiä teillä on vähimmäisikävaatimuksesta?

Pelastakaa Lasten näkemys on, että perheenä elämiseen tulee kaikilla lapsilla Suomessa olla yhdenvertainen mahdollisuus taustaan katsomatta. Vähimmäisikävaatimus saattaa heikentää tätä mahdollisuutta nuorten perheiden kohdalla.

Hallituksen esityksessä esitetään, että vähimmäisikä puolisoiden perheenyhdistämiselle asetettaisiin 21 vuoteen. Tätä perustellaan pakko- ja lapsiavioliittojen estämisellä ja muun muassa sillä, että muutos edistää Suomessa olevan perheenkokoajan kotoutumista tarjoamalla ajallisen mahdollisuuden kiinnittyä ja sopeutua itsenäiseksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Tätä kautta esityksen mukaan edistettäisiin sekä perheenkokoajan että perheenjäsenten yhteiskuntaan asettumista.

Pakko- ja lapsiavioliittojen estäminen on sinänsä hyvä ja kannatettava tavoite. Perhe-elämän ja lapsen edun näkökulmasta on kuitenkin tavoiteltavaa, että perheenjäsenet eivät ole pitkää aikaa erossa toisistaan. Toisin kuin hallituksen esityksessä näyttäytyy, juuri perheenä yhdessä eläminen uudessa maassa edistää kotoutumista. Perheenjäsenten läsnäolo on voimavaratekijä, joka auttaa monia pakolaistaustaisia selviämään vaikeista kokemuksista ja tilanteista uudessa kotimaassa (mm. PALOMA-käsikirja 2018).

Jotta erilaiset perhetilanteet, perhe-elämän suoja ja lapsen etu voidaan ottaa huomioon, on tarpeellista, että vähimmäisikää koskevaan edellytykseen jätetään vähintäänkin tapauskohtainen harkinta. Hallituksen esityksessä mainitaan, että vähimmäisiän asettaminen ei vaikuttaisi lapsen ja perheenkokoajan väliseen perhesideperustaisen oleskeluluvan myöntämiseen. Tulee kuitenkin huomioida, että jos perheessä on nuoret vanhemmat ja he joutuvat odottamaan vähimmäisiän täyttymiseen, vaikuttaisi tämä kaavailtu muutos lapsen mahdollisuuteen elää yhdessä molempien vanhempiansa kanssa ja tätä kautta lapsen etuun.

Lähde: Castaneda et al (2018), Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja. THL.

2. Millaisia näkemyksiä teillä on toimeentuloedellytyksen asettamisesta alaikäiselle perheenkokoajalle?

Pelastakaa Lapset haluaa kiinnittää tässä yhteydessä huomiota erityisesti EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (SopS 59 ja 60/1991) artiklassa 9 mainittuun oikeuteen elää perheenä. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa artiklassa 10 mainitaan myös valtion velvollisuudesta käsitellä perheenyhdistämistä koskeva hakemus myönteisesti ja viivyttämättä.

Toimeentuloedellytyksen ei tule muodostaa kohtuutonta estettä perhe-elämälle. Kuten perustuslakivaliokuntakin aiemmin on nostanut esiin, myös Pelastakaa Lapset kantaa erityistä huolta alaikäisen perheenkokoajan mahdollisuuteen ylipäättään täyttää toimeentuloedellytys.

Etenkin alaikäisenä yksintulleena perheenkokoajana lapset joutuvat itsenäistymään varsin varhaisessa vaiheessa ja kantamaan paljon vastuuta, joten on kohtuutonta edellyttää tämän lisäksi heiltä perheensä toimeentulon turvaamista vain eläkkeeseen yhdessä perheensä kanssa.

Toimeentuloedellytys poistettiin alaikäisen perheenkokoajan osalta 1.2.2023. Näin ollen riittävää näyttöä nyt voimassa olevan lainsäädännön vaikutuksista on vielä mahdoton antaa ja perustella sillä tarvittavaa muutosta.

Pelastakaa Lapset katsoo, että alaikäiselle perheenkokoajalle ei tule asettaa toimeentuloedellytystä.

3. Millaisia näkemyksiä teillä on asumisaikavaatimuksesta?

Pelastakaa Lapset katsoo, että asumisaikavaatimuksen nostaminen entisestään ei ole perhe-elämän tai lapsen edun mukainen toimi.

Pelastakaa Lasten näkemys on, että oikeuden perhe-elämään tulisi toteutua täysimääräisesti. Lapsen oikeuksien yleissopimukseen (60/1991) on kirjattu, ettei lasta tule erottaa vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti (artikla 9) ja perheiden jälleenyhdistämiseen liittyvät hakemukset on käsiteltävä myönteisesti, humanisti ja kiireellisesti (artikla 10).

Tutkimusten mukaan perheenä eläminen tukee ja nopeuttaa kotoutumista. Näin ollen kotoutumista nimenomaan tukisi lyhyempi asumisaikavaatimus, jotta perheet pääsisivät mahdollisimman nopeasti elämään yhdessä arkea, kohtaamaan uuteen yhteiskuntaan sopeutumiseen liittyviä haasteita, tukemaan toisiaan kotoutumisprosessissa ja hoitamaan käytännön asioita. Pelastakaa Lasten kokemuksen mukaan se, että perheenjäsenet ovat erossa toisistaan, ei edistä kotoutumista. Perheyhteys voi toimia nimenomaan tukevana tekijänä kotoutumisessa eikä perheiden sisälle synny mahdollisia haasteita eritahtisesta kotoutumisesta johtuen.

Useiden eri tutkimusten, esimerkiksi pakolaistaustaisten henkilöiden mielenterveyskysymyksiin erikoistuneen Paloma-osaamiskeskuksen, mukaan pitkittyneellä perheen erossa olemisella voi olla myös vakavia vaikutuksia perheenjäsenten terveydelle, sosiaalisille suhteille ja hyvinvoinnille. Se aiheuttaa haasteita mielenterveydelle, kuten unettomuutta, stressiä ja ahdistusta, ja voi myös lisätä masennuksen ja traumaperäisen stressihäiriön todennäköisyyttä (mm. Hvitfeld et al 2022). Tätä aiheuttaa muun muassa epävarmuus mahdollisuudesta päästä jälleen yhteen perheen kanssa ja toisaalta huoli muiden perheenjäsenten tilanteesta mahdollisesti epävakaisissa oloissa ja konfliktitilanteen keskellä. Usein Suomessa oleva perheenjäsen myös tukee muuta perhettään taloudellisesti, usein oman toimeentulon ja hyvinvoinnin kustannuksella. Kaikella tällä on suora vaikutus hyvinvointiin ja mahdollisuuteen edistää omaa kotoutumista.

Pelastakaa Lapset pyytää huomiomaan sen, että vaikka virallinen perheenyhdistämisprosessi sujuisi nopeastikin, yhdessä eletty arki lakkaa siihen, kun ensimmäinen perheenjäsen poistuu lähtömaasta. Perheet elävät siis joka tapauksessa hyvin pitkiä aikoja, jopa vuosia, erossa toisistaan, kunnes lähdöstä, perheenyhdistämisprosessista ja käytännön järjestelyistä pääsevät siihen, että ovat jälleen yhdessä perheenä.

Jos asumisaikavaatimusta entisestään pidennetään perheenkokoajan osalta, tämä nimenomaan lisää mahdollisuutta perheen sisäisiin haasteisiin ja ristiriitoihin, jotka johtuvat eriaikaisesta kotoutumisesta. Perheenkokoaja joutuu elämään perheenjäsenten odotusten ristipaineessa, monesti myös ottamaan merkittävän vastuun muiden perheenjäsentensä kotouttamisesta ja käytännön järjestelyistä. Tämä kaikki on merkittävä stressitekijä.

Lähde: Hvitfeld et al (2022), Waiting for family reunification and the risk of mental disorders among refugee fathers: a 24-year longitudinal cohort study from Denmark. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*. Volume 57, pages 1061–1072, (2022)

4. Millaisia näkemyksiä teillä on alaikäisyyden määritelmästä?

Yleisesti ottaen hallituksen esityksessä kansainvälistä suojelua saaneet ja toissijaista suojelua saaneet alaikäiset asetetaan hyvin erilaiseen asemaan suhteessa perheenyhdistämisen mahdollisuuteen. Tällä hetkellä kaikki kansainvälistä suojelua saaneiden ilman huoltajaa Suomeen tulleiden lasten alaikäisyys määritellään samoin perustein. Ehdotuksen myötä turvapaikan saaneiden ja toissijaista suojelua saaneiden ilman huoltajaa Suomeen tulleiden lasten alaikäisyys määriteltäisiin keskenään eri tavoin.

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 6 (CRC/GC/2005/6) painotetaan syrjimättömyyden periaatetta, joka kieltää kaiken huoltajistaan erossa olevien lasten syrjinnän liittyen lapsen statukseen.

Koskien niin määritelmää alaikäisyydestä kuin muita hallituksen esityksessä ehdotettuja muutoksia alaikäisten mahdollisuuteen saada elää yhdessä perheensä kanssa, Pelastakaa Lapset haluaa myös korostaa, että perhesiteen merkityksen ja lapsen oikeuden omaan perheeseen ei tule olla liitoksissa siihen, millä perusteella alaikäinen on saanut suojelua.

5. Millaisia näkemyksiä teillä on siitä, että kansanterveydellinen syy ei enää jatkossa olisi perhesideperustaisen oleskeluluvan epäämisperuste?

Ei kommentoitavaa.

6. Tähän voitte kirjoittaa muita näkemyksiänne ehdotettuja muutoksia ja niiden vaikutuksia koskien.

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen koskien ulkomaalaislain muuttamista. Pelastakaa Lapset haluaa muistuttaa, että kesäkuussa 2023 YK:n lapsen oikeuksien komitea antoi Suomelle johtopäätöksensä ja suositukset YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanon edistämiseksi. Komitea ilmaisi vakavan huolensa Suomen nykyisistä ilman huoltajaa maahan saapuneita lapsia ja perheenyhdistämistä koskevista käytännöistä, kuten perheenyhdistämisen oikeudellisista ja tuloihin liittyvistä esteistä.

Komitea vaatii Suomea varmistamaan turvapaikanhakija-, pakolais- ja maahanmuuttajalasten oikeuksien kunnioittamisen kaikilta osin ja kehottaa, että Suomi myöntää turvapaikan kaikille ilman huoltajaa maahan saapuneille lapsille ja poistaa perheenyhdistämisen oikeudelliset ja tuloihin liittyvät esteet.

Pelastakaa Lapset vaatii, että komitean suosituksiin suhtaudutaan vakavasti ja lapsen oikeuksia loukkaavat toimet korjataan.

Lisätietoja:

Eveliina Viitanen, Kehittämispäällikkö
Eveliina.viitanen@pelastakaalapset.fi
+358 50 911 9295

Venla Ryymin, Hankepäällikkö
Venla.ryymin@pelastakaalapset.fi
+358 50 562 9437